

Datum 2023-05-17
Diarienummer 0231/23

Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia till
ola.goransson@regeringskansliet.se

Diarienummer KN2023/00745

Göteborgs Stads yttrande över Klimat- och näringslivsdepartementets remiss Omarbetat direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa – förslag från Europeiska kommissionen

Göteborgs Stad är positiv till direktivets inriktning och syfte och bedömer övergripande att dessa ligger i linje med stadens styrdokument som berör luftkvalitet och stadens luftvårdsarbete i stort. Generellt är det positivt att tydligare reglera luftkvalitet och ge frågan en större tyngd i det nationella och lokala arbetet, i synnerhet då förslaget har potential att förbättra luftkvaliteten och därmed också hälsan hos stadens invånare.

Det är svårt att på detaljnivå bedöma vilka effekter och konsekvenser förslaget i sin helhet kommer att få på lokal nivå, inte minst då kraven som föreslås delvis hanteras på nationell nivå.

Synpunkter

Skärpta normer för luftkvalitet till år 2030

Göteborgs Stad konstaterar att förslaget kring skärpta miljökvalitetsnormer, framför allt de för kvävedioxid (NO₂) och partiklar (PM10), kan innebära att gränsvärden överskrids i Göteborg i större utsträckning än idag. Det kan i sin tur få konsekvenser på stadsutvecklingen om de reviderade direktiven inte ger möjlighet för staden att förtäta i centralt belägna områden med exempelvis goda förutsättningar för hållbara transporter med gång-, cykel-, eller kollektivtrafik. Som befintlig lagstiftning tillämpas och har formulerats måste gränsvärdena klaras nästan överallt i ett stadsutvecklingsområde vilket ur ett långsiktigt perspektiv kan vara kontraproduktivt för möjligheten att nå luftkvalitetsnormerna.

Göteborgs Stad anser att de skärpta kraven bör gälla generellt och förses med en flexibilitet i användandet i stadsområden där luften förväntas bli bättre över tid, och där stadsutvecklingen i sig förväntas bidra till en positiv utveckling av luftkvaliteten.

Kvävedioxid (NO₂)

Miljö kvalitetsnormerna för kvävedioxid (NO₂) överskreds i Göteborg varje år från deras införande till och med år 2019. Både år 2020 och år 2021 underskreds däremot gränsvärdena, vilket till största delen beror på att fordonsflottan på grund av elektrifiering och allt skarpare utsläppskrav har inneburit mindre utsläpp av kvävedioxid.

De minskade kvävedioxidnivåerna beror också på att det sedan 2006 har funnits åtgärdsprogram för kvävedioxid i Göteborg.

Det är i dagsläget inte klarlagt om de nya skarpare gränsvärdena i förslaget från EU-kommissionen kommer innebära att ytterligare åtgärder krävs.

Partiklar (PM10)

De inandningsbara partiklarna, PM10, kommer i Göteborgs urbana miljö i likhet med kvävedioxid huvudsakligen från vägtrafiken. Skillnaden mot kvävedioxid är att den allra största partikelmassan skapas genom slitage och uppvirvling när fordon kör på vägen, och släpps alltså inte ut från avgasröret. Det är därför svårare att minska utsläppen från fordonen utan att minska vägtrafikarbetet. Fordon utrustade med batteri tenderar att vara tyngre än bränsle drivna fordon så en elektrifierad fordonsflotta kan till och med öka partikelutsläppen något.

I början på 00-talet överskreds miljö kvalitetsnormerna för PM10 regelbundet i Göteborg. Ett verkningfullt åtgärdsprogram sänkte halterna så att inga överskridanden av miljö kvalitetsnormerna skedde fram till 2022. Vädret under våren 2022 var väldigt torrt med omfattande damning som ledde till att miljö kvalitetsnormerna återigen överskreds. Till följd av det har Naturvårdsverket bedömt att ett nytt åtgärdsprogram för partiklar (PM10) behöver tas fram i Göteborg.

De reviderade direktiven kommer troligen att medföra att ytterligare åtgärder krävs för att klara de nya skarpare gränsvärdena.

Övriga luftföroreningar

För övriga luftföroreande ämnen (PM2.5, kolmonoxid, svaveldioxid med flera) ligger halterna i Göteborg redan under de föreslagna skärpta gränsvärdena, vilket innebär att inga åtgärder kommer krävas även med skarpare gränsvärden.

Långsiktiga mål att uppfylla WHO:s riktlinjer till 2050

Ett långsiktigt mål att uppfylla WHO:s riktvärden, inklusive möjliga framtida justeringar från WHO, införs så att EU kan nå sitt nollföroreningsmål senast till 2050.

Göteborgs Stad bedömer att de föreslagna målen att uppfylla WHO:s riktlinjer till 2050 är positivt ur hälsosynpunkt för stadens invånare. Staden bedömer vidare att det långsiktiga målet får konsekvenser på framtida arbete med kommande miljö- och klimatprogram och åtgärdsprogram, där en långsiktig målbild är positivt.

Förstärkta krav på exponeringsminskning

I det befintliga direktivet finns krav på exponeringsminskningar, tolkat som att halterna i urban bakgrund successivt ska sänkas till WHO:s riktvärden eller bibehållas låga. I förslaget läggs även exponeringsminskningar för kvävedioxid till.

För Göteborgs del har förslaget liten inverkan, då halterna av PM2.5 redan i nuläget ligger nära WHO:s riktvärden. För kvävedioxid kommer sannolikt arbetet med att nå de skärpta gränsvärdena i urban miljö även bidra till sänkta bakgrundshalter, så inte heller här får förslaget några större konsekvenser.

Flexibilitet

I det nya direktivet finns möjlighet att göra undantag från överskridanden av gränsvärdena för platser där det tydligt kan visas att överskridandena beror på antingen naturliga källor eller halkbekämpning. Det undantag som skulle vara mest relevant i Göteborg och i övriga Norden, gäller partiklar (PM10) där halkbekämpning kan vara en bidragande faktor, har inte nyttjats hittills någonstans.

Göteborg Stad bedömer att de föreslagna ändringarna gällande flexibilitet sannolikt inte kommer att leda till några konsekvenser för staden.

Förtydligande regler kring åtgärdsprogram

Flera ändringar föreslås för att förtydliga och förenkla bestämmelserna och göra åtgärdsprogrammen mer effektiva. Till exempel föreslås att ett överskridande ska vara åtgärdat inom tre år samt att en uppdatering med nya kraftigare åtgärder krävs om miljö kvalitetsnormen då inte följs. I åtgärdsprogrammen ska det vidare anges vilka åtgärder som vidtas för att skydda barn och känsliga grupper. Dessutom ska åtgärdsprogram upprättas i förebyggande syfte om de normer som träder i kraft 2030 kommer att överskridas.

Sedan 2006 har det för funnits åtgärdsprogram för kvävedioxid i Göteborg. Det upprättades eftersom normen för kvävedioxid hade överskridits. Naturvårdsverket har även bedömt att ett åtgärdsprogram för partiklar (PM10) ska tas fram i Göteborg, eftersom miljö kvalitetsnormen för PM10 överskreds i Göteborg 2022. De föreslagna ändringarna i

luftkvalitetsdirektivet kommer troligen medföra att ytterligare åtgärder för att sänka halterna av kvävedioxid och partiklar (PM10) kommer att krävas.

Göteborgs Stad bedömer att de föreslagna ändringarna med tydligare regler kring åtgärdsprogram kommer att bidra positivt till stadens utmaningar i att ta fram och genomföra effektiva och tillräckligt kraftfulla åtgärder.

Utökade bestämmelser kring sanktioner vid överträdelse samt "tillgång till rättsskipning" och skadestånd

Medlemsländerna ska enligt förslaget införa regler om sanktioner riktade mot fysiska och juridiska personer vid överträdelser av direktivet.

Sanktionernas storlek ska för juridiska personer beräknas i förhållande till omsättningen och för fysiska personer i förhållande till inkomst.

Göteborgs Stad bedömer att de föreslagna ändringarna med utökade bestämmelse kring sanktioner vid överträdelse kommer att innebära stora konsekvenser. Staden anser därför att bestämmelserna om sanktioner och rätt till ersättning behöver utformas på ett ändamålsenligt sätt för att undvika oförutsägbara och oproportionerliga budgetära konsekvenser. Den främsta negativa konsekvensen är att mycket tid och resurser kan komma att läggas på rättsprocesser, vilket kan drabba själva arbetet med att minska halterna.

Ändrade regler kring mätning av luftföroreningar

Förslaget innebär introduktion på krav på en ny typ av mätstation, kallad "supersite", som ska mäta ett flertal föroreningar i stads- respektive landsbygdsområde. Förslaget innehåller även krav på mätning av ultrafina partiklar, vissa nya delar om hur mätnätverk ska utformas och hur stationer ska placeras. Förslaget innebär en förenkling av de så kallade utvärderingströsklarna som idag används för att bestämma vilken omfattning av kontroll som krävs för olika föroreningar.

Det är i dagsläget inte möjligt att bedöma konsekvenserna av de föreslagna ändringarna i mätningar av luftföroreningar. Revideringen innehåller inte tillräckligt med specificeringar för att kunna bedöma hur det påverkar Göteborgs Stads nuvarande mätningar.

Utökad roll för luftkvalitetsmodellering

Vid överskridanden av luftkvalitetsnormer är modellering obligatoriskt för att bedöma den geografiska omfattningen av överskridandet. Kraven kring luftkvalitetsmodellering har utökats, förstärkts och förtydligats i förslaget. Tanken är att modellering ska ge information om den geografiska spridningen av föroreningar och representativiteten av mätstationer.

I dagsläget ser inte Göteborgs Stad att det är möjligt att bedöma konsekvenserna av föreslagna ändringar i kraven på modellering av luftföroreningar. Revideringen innehåller inte tillräckligt med specificeringar för att kunna bedöma hur det påverkar stadens nuvarande mätningar.

Tydligare regler kring tillgängliggörande av information till allmänheten
Reglerna om vilken information om luftkvalitet som allmänheten ska ha tillgång till föreslås förtydligas. Medlemsländer ska bland annat tillgängliggöra realtidsdata (data för den senaste timmen) och ett luftkvalitetsindex som tar hänsyn till WHO:s rekommendationer och Europeiska miljöbyråns index för Europa.

Kommuner ska enligt gällande lagstiftning kostnadsfritt, genom internet eller på annat lämpligt sätt, informera om luftföroreningshalter. Informationen ska vara tillgänglig för allmänheten eller andra som är berörda eller har intresse av den. Informationen ska bland annat innehålla uppgifter om överskridanden av de föroreningsnivåer som anges i miljökvalitetsnormerna, vilken bedömning kommunen gör i fråga om överskridanden och eventuella följder för människors hälsa.

De föreslagna ändringarna med tydligare regler kring tillgängliggörande av information till allmänheten bedöms inte leda till några större förändringar för Göteborgs Stad jämfört med dagens arbetssätt.

Övriga synpunkter

Statliga leder genom kommunen

I Göteborg är föroreningsnivåerna som högst utmed de statliga lederna på grund av de stora mängder fordon som varje dag färdas där och det är framför allt i direkt närhet till dessa leder där överskridanden av gränsvärden sker idag. Göteborgs Stad anser därför att de reviderade direktiven ska göra det möjligt att effektivt arbeta med åtgärder för att minska mängden körda kilometer på alla vägar inklusive de statliga lederna.

Vid behandling av ärendet i kommunstyrelsen antecknade Jörgen Fogelklou (SD) som yttrande en skrivelse från den 15 maj 2023 (bilaga A).

Göteborg den 17 maj 2023
GÖTEBORGS KOMMUNSTYRELSE

Jonas Attenius

Mathias Sköld

Yttrande angående – Remiss från Klimat- och näringslivsdepartementet - Omarbetat direktiv om luftkvalitet och renare luft i Europa – förslag från Europeiska kommissionen

Ett direktiv från Europeiska kommissionen som syftar till att förbättra luftkvaliteten i Europa är en välkommen åtgärd för Göteborg och andra städer i Sverige. Luftföroreningar är en allvarlig hälsorisk och kan orsaka både akuta och långsiktiga hälsoproblem, såsom andningssvårigheter, hjärt- och kärlsjukdomar och cancer.

Samtidigt är det viktigt att beakta storstadsperspektivet inom direktivet, eftersom stora städer som Göteborg har högre utsläpp än mindre landsbygdskommuner. Detta innebär att Göteborg och andra stora städer naturligt kommer ha högre utsläpp, speciellt med en framtida förtätning av staden.

Det är viktigt att säkerställa att städernas ansträngningar för att uppfylla direktivets krav inte leder till oproportionerliga uppoffringar när det gäller tillgänglighet med bil. En radikal minskning av biltrafiken kan innebära betydande begränsningar för invånarnas rörelsefrihet och för städernas ekonomiska utveckling.

Med tanke på den pågående elektrifieringen av fordon är det dock möjligt att städerna kan minska sina utsläpp utan att det blir alltför svårt för invånarna att fortsätta att använda sina bilar. En övergång till elbilar och andra fordon med låga utsläpp skulle kunna minska luftföroreningarna utan att det går ut över tillgängligheten med bil.

Göteborgs stad har för närvarande svårt att bedöma konsekvenserna av de föreslagna ändringarna i kraven på modellering av luftföroreningar. En revidering av dessa krav har föreslagits, men enligt staden innehåller den inte tillräckligt med specificeringar för att kunna bedöma hur det kommer att påverka stadens nuvarande mätningar av luftkvalitet.

Detta innebär att det är svårt att veta vilka åtgärder som behövs för att uppfylla de nya kraven och förbättra luftkvaliteten i staden. Vi inväntar på ytterligare information eller förtydliganden från ansvariga myndigheter för att kunna ta beslut om hur vi önskar hantera de nya kraven.